

Kicsi Ernő

A FALU SZOCIALISTA ÖNIGAZGATÁSÚ
ÁTLÉNYEGÍTÉSÉNEK NÉHÁNY KÉRDÉSE A VKSZ
XVI. ÉS XVII. VÁLASZTÁSI ÉRTEKEZLETE
KÖZÖTTI IDŐSZAKBAN

A falu társadalmi-gazdasági fejlődésének irányelveit a Jugoszláv Kommunista Szövetség X. és XI. kongresszusának dokumentumai, a Szerb KSZ VIII. kongresszusának és a Vajdasági Kommunista Szövetség XVI. választási értekezetének határozatai foglalják magukba. A kommunisták és valamennyi szervezett szocialista erő ebből adódó, közvetlen feladatait a VKSZ Tartományi Bizottsága Elnöksége és a Szocialista Szövetség Tartományi Választmányának Elnöksége A kommunisták közvetlen feladatai a falu szocialista társadalmi-gazdasági viszonyainak és a földművesek társulásának továbbfejlesztéséről szóló dokumentumaiban jelölték meg. Eszmei-politikai és társadalmi-politikai szempontból a kijelölt feladatokkal kapcsolatban nincs is vitás elvi kérdés.

Nyilvánvaló, hogy a magánszektorban is korszerű termelésre, a földművesek termelési kapacitásának teljesebb kihasználására és növelésére kell törekedni, tovább fokozva a termelékenységét és ezzel, valamint a termelés szerkezetének megváltoztatásával növelni a jövedelmet mint a földművesek egyéni életszínvonalának anyagi alapját. Ugyanígy tovább kell munkálkodni a földművesek és a társult dolgozók szociális biztonságának kiegyenlítésén. A fenti célokat a termelés társadalmiasítása, a magántermelőknél a szocialista öngazgatású termelési viszonyokba való bekapcsolódása, a földművestársulás és a kooperáció különböző formáinak életre keltésével és fejlesztésével kell megvalósítani.

A felvetett témakör keretében, az általános helyzet mélyreható elemzése nélkül mutatunk rá néhány jellegzetes tendenciára, amelyek a falu társadalmi-gazdasági fejlődéséről szóló irányelvek valóra váltása során jutottak kifejezésre. Közben nem tévesztjük szem elől azt sem, hogy a VKSZ XVII. értekezetének előkészítése kapcsán szervezett széles körű nyilvános viták és bíráló elemzések ezeket a kérdéseket sem kerülték meg.

Kétségtelen, hogy az utóbbi néhány év kimagasló eredményeket hozott a vajdasági falu társadalmi-gazdasági fejlődésében. A fejlődésben

kifejezésre jutó törekvések pedig egy mélyreható szociális, gazdasági és strukturális átalakulás folyamatosságáról tanúskodnak. Tovább tart a demográfiai struktúra változása, a falvakban is gyarapodik a munkások száma, az életkörülmények és életmód szempontjából is csökken a falu és város közötti nagy eltérés.

Az 1981. évi népszámlálás adatai szerint Vajdaságban a földműves-háztartások számaránya 20 százalék alá esett, ugyanakkor a korábbinál is nagyobb ütemben növekedett a vegyes háztartások száma. A falusi lakosság strukturális változásai hosszan tartó tendenciának bizonyulnak, a vegyes háztartások számának jelentős növekedése pedig arra utal, hogy a fejlesztési célok, s ezen belül a primáris mezőgazdasági termelés anyagi alapjának fejlesztésében a vegyes háztartások szerepére egyre komolyabban kell számítanunk.

Tovább növekszik az előregedett földművesek száma is, s ezek már sikeres gazdálkodásra nemigen alkalmasak. Az ilyen családok termelési funkciói szűkülnek, termelésük állandóan csökken. Helyzetükből legtöbben úgy keresnek kiutat, hogy bérbe adják a földjüket. Viszonylag kevesen élnek a földművesek nyugdíj- és rokkantbiztosítási lehetőségével, pedig ennek feltételei az utóbbi egy-két évben nagymértékben javultak.

Tovább folytatódik a falu szociális rétegződése, s a földművestársulás kérdéseinek gyakorlati megoldásában ezeket a szempontokat is tekintetbe kell venni.

A magánszektor termelési eredményeinek eredőjeként három alapvető tényezőt nevezhetünk meg, amelyek az általunk vizsgált időszakban a primáris termelés fejlődésére nem mindig a kijelölt céloknak megfelelően hatottak. A magángazdaságokban a termelési volumen növelésének előfeltétele ebben az időszakban is a munka és termelés struktúrájának megváltoztatása, amelyben a korszerű termelési mód alkalmazásának pozitív hatása volt mind a termelés mennyiségének, mind szerkezetének alakulására. Ugyanakkor a vegyes háztartások jelentős hányada is nagyobb beruházásokat eszközölt az újratermelés növelése érdekében, miközben a család nem mezőgazdasági tevékenységéből származó jövedelem egy részét is befektették, ezzel is növelve a beruházási keretet. Másfelől az előregedett háztartások részéről nagy kiterjedésűnek mondható bérbe adott területek nem megfelelő művelése és a korszerű technológia alkalmazásának hiánya, a csökkentett beruházások, a külterjes termelés ezeken a területeken a terméshozamoknak az optimális szint alatti alakulását eredményezték.

Az ipari eredetű input fokozott alkalmazása ugyanakkor nagymértékben növelte a mezőgazdaság függőségét az ipari folyamatok alakulásától. A rendszeres műtrágyaellátás nehézségei, a növényvédő szerek hiánya, az üzemanyag- és alkatrészellátás akadozása és egyéb tényezők negatívan hatottak a növénytermesztésre.

A magángazdaságok termelésére közvetlenül ható tényezők másik csoportját a gazdálkodás feltételeivel kapcsolatos kérdések, a napi gazda-

ságpolitikai intézkedések alkotják, amelyek jelentősen befolyásolták a földművesek magatartását.

Mélyreható elemzések nélkül is elmondhatjuk, hogy a mezőgazdaságban a nyersanyagtermelés helyzete és az agráripáron belül a primáris elosztás, a termények ára, végső soron tehát a jövedelem elosztása az egyes termelési ágazatok szerint senkit sem ösztönzött különösebben a termékszerkezet megváltoztatására. Ismeretes, hogy az árárány mindekelőtt a növénytermesztés és állattenyésztés vonalán bomlott meg, de egyidejűleg a növénytermesztési ágazaton belül is. A megvalósítható jövedelmi haszonérték összehangolásának hiánya a külterjes termelést szorgalmazta, ami (különösen az állattenyésztésben) a viszonylag kisértékű beruházások miatt a termelési struktúra és a termelési szint lassú változását vonta maga után.

A magángazdaságok anyagi termelésére ható tényezők harmadik csoportjaként a társastermelés fejlesztésében elért szintet, a termelési kooperációs úton történni társadalmisítását és az agráripári munkaszervezetek, valamint a magántermelők között létrejött öngazgatási kapcsolatok szintjét nevezhetjük meg. A falu társadalmi-gazdasági viszonyainak fejlődésében elért eredmények ellenére bizonyos, hogy a jövedelmi viszonyok fejletlensége kedvezőtlenül hatott az anyagi termelés fejlődési ütemére. A mintegy 20 000 vajdasági társastermelő a kooperációs társultmunka-alapszervezetekben az öngazgatású tervezés szubjektumává vált ugyan, de viszonylag csekély befolyással bírnak a jövedelem tervezésére a munkaszervezetben. Az öngazgatású tervezés folyamata sokféleképpen alakul. Olykor az összetett társultmunka-szervezet szintjén is jól előkészítik a tervezést, az öngazgatási megegyezésekből és az előkészületekből a társastermelők is aktívan kiveszik a részüket, máskor viszont a társastermelési alapszervezet szintjén is csak a közös tervezés formális követelményeinek tesznek eleget. A termelési folyamatban a kooperációs termelők többnyire objektumként szerepelnek, a földműves- és vegyes háztartások jelentős hányada pedig termelését tulajdoni elképzelései alapján „tervezi” a piac várható szükségletei szerint, függetlenül a helyzettől és a társadalom egészének szükségleteitől.

A jelzett folyamatok és tendenciák nagyban befolyásolták a magántermelők termelési feltételeit, mivel pedig a mezőgazdaság kapacitásainak jelentős hányada a földművesek tulajdonában van, így kihatottak az egész tartomány agráripárának helyzetére, eredményeire is.

A magánszektorban a termelés fejlődésének elemzésekor és értékelésekor a magánszektorok és a társadalmi szektor terméshozamai közötti fokozatos kiegyenlítődést is alaposabb vizsgálat tárgyává kell tenni. Egy részleges elemzés, amely az 1976 és 1980 közötti időszakot öleli fel azt bizonyítja, hogy ebben az időszakban a búza, cukorrépa és napraforgó termelésében lényegesen csökkent a magánszektoron és a társadalmi földeken termesztett hozamok közötti különbség. A mondottakat támasztja alá, hogy ebben az időszakban Vajdaság 44 községe közül 12 községben a magántermelők földjein a búza hozama elérte, vagy túlszárnyalta a

társadalmi szektoron termesztett hozamot. Tizennégy községben pedig a magántermelők cukorrépa hozama volt jobb a társadalmi gazdaságok hozamánál. Érdemes lenne kivizsgálni, milyen mértékben hatottak a magángazdaságok hozamának ilyen alakulására a szervezettség, a társulás és társastermelési viszonyok, illetve milyen nehézségek merültek fel a mezőgazdasági munkaszervezetek növénytermesztésében a szóban forgó községek területén. A magánszektor termelésének társadalmisításával, a korszerű agrotechnikai módszerek és eszközök alkalmazásával, a kooperációs együttműködés formáinak fejlesztésével, a termelés társadalmi szervezésével is kiváló eredmények érhetők el tehát, anélkül, hogy megváltoztatnánk a tulajdonjogi viszonyokat.

A magánszektor termelési lehetőségeiben fellelhető még mindig számottevő tartalékok teljesebb kihasználása ma nagyobb fontossággal bír, mint néhány évvel ezelőtt. A gazdasági fejlődésnek abban a fázisában vagyunk, amikor a mezőgazdasági nyersanyagok termelésében tapasztalható lemaradás nemcsak az élelmiszeripar kapacitásai miatt okoz aránytalanságot és gondot, hanem a hazai és külföldi piac élelmiszer-szükséglete miatt is. A strukturális aránytalanságok kiküszöbölése egyben a stabilizációs célok elérésének is egyik előfeltétele. Ilyen szempontból igen fontos, hogy a rendelkezésünkre álló társadalmi és gazdasági ösztönzők széles skáláját ennek a funkciónak szolgálatába állítsuk. Ez nemcsak a tartomány, de az egész ország gazdaságának is konkrét és közvetlen érdeke. A társastermelés továbbfejlesztését, az egész termelés társadalmisítását, valamint a napi gazdaságpolitikai intézkedéseket is ennek a célnak a szolgálatába kell állítani. A VKSZ XVII. választási értekezletén hozott agráripari határozatoknak a szervezett szocialista erők mozgósításával történő valóra váltása tehát egyben stabilizációs kötelezettségeink teljesítését is jelenti.

Rezime

Neki problemi socijalističkog samoupravnog preobražaja sela u periodu između XVI i XVII konferencije SKV

Ciljevi društveno-ekonomskog razvoja na selu definisani su u kongresnim dokumentima SKJ i ostalim dokumentima Saveza komunista. Razmimoilaženja po idejno-političkim pitanjima i nema, ali postoje problemi po konkretnim pitanjima socijalističkog preobražaja individualnih gazdinstava u poljoprivredi. Probleme sa kojima se susrećemo u praksi između dve konferencije SKV možemo u globalu svrstati u tri grupe.

Korišćenje industrijskih imputa u poljoprivredi povećale su njenu zavisnost od kretanja u industriji. Drugu grupu činilaca koji su neposredno uticali na ostvarenje kretanja u oblasti proizvodnje na individualnom sektoru čine problemi vezani za uslove privređivanja i mere tekuće ekonomske politike. Treća grupa faktora jeste stanje u procesu udruživanja zemljoradnika, podruštvlja-

vanje proizvodnje i stepen samoupravnog povezivanje individualnih gazdinstava sa udruženim radom.

Nesumnjivo je da je u posmatranom periodu od strane zemljoradnika ulaganje u proizvodnju bilo povećano, te da je i sama proizvodnja individualnog sektora povećana. Problem jeste u tome što ne možemo biti zadovoljni sa stepenom povećanja, a još manje sa strukturom proizvodnje. Ovome je delom doprineo i povećani broj staračkih domaćinstava, kao i disparitet cena poljoprivrednih proizvoda. Naime cene u primarnoj proizvodnji i raspodeli nisu stimulisale domaćinstva da umesto tradicionalnih proizvoda svoj rad usmere na druga područja u skladu sa potrebama prehrambene industrije.

Ostaje dakle i dalje obaveza da se celokupan raspoloživi spektar mera društvene i ekonomske stimulacije zemljoradnika za povećanje obima proizvodnje i izmenu strukture proizvodnje stavi u funkciju ostvarenja ovih ciljeva.

Resumee

Probleme der sozialistischen selbstverwalterischen Umbildung des Dorfes während der Periode zwischen XVI und XVII Konferenz des vojvodinär Kommunistenbundes

Die Ziele der gesellschaftlich-ökonomischen Entwicklung des Dorfes, sind in den Kongress- und Anderen Dokumenten des Bundes der Kommunisten Jugoslawiens, definiert. Uneinigkeiten in den ideologisch-politischen Fragen gibt es nicht, es bestehen jedoch Probleme in den konkreten Fragen der sozialistischen Umbildung der individuellen Besitztümer in der Landwirtschaft. Die Probleme dieser Periode sind in drei Gruppen zu gliedern.

Der Gebrauch der industriellen Impute in der Landwirtschaft vergrößern die Abhängigkeit der Landwirtschaft von den Entwicklungen in der Industrie. Die zweite Gruppe, die unmittelbar die Geschehnisse in der Produktion des individuellen Sektors beeinflusst, ist von den Bedingungen des Wirtschaftens und von den Massnahmen der laufenden Wirtschaftspolitik, abhängig. Die dritte Gruppe ist die Lage des Prozesses der Vereinigung der Landwirte und der selbstverwalterischen Verbindung der individuellen Landwirte mit der vereinigten Arbeit.

Es ist festzustellen, dass in dieser Periode, die Landwirte in ihre Güter weiter investiert haben und dass auch die Produktion der individuellen Landwirte vergrößert wurde. Das Problem liegt darin, dass wir mit dem Produktionsnivo und seiner Struktur nicht zufrieden sein können. Es liegt teilweise auf der grösseren Zahl der Altersgüter, aber auch der Disparität der Preise der Landprodukte. Die Preise stimulieren nämlich die Erzeuger nicht, ihre Arbeit — statt den traditionellen Produkten — zur Erzeugung anderer, der Nahrungsindustrie nötigeren Produkte, einzusetzen.

Es bleibt daher auch weiterhin die Aufgabe, das ganze mögliche Massnahmespektrum in die Stimulierung der Landwirte zur Vergrößerung der Produktion und der Struktur, einzusetzen.